

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

КУХТА П. В.

УДК 330.322:658.152

Кухта П. В. Напрями вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств

У статті охарактеризовано основні тенденції розвитку інвестиційних процесів в Україні та визначено перспективні напрями вдосконалення чинної системи державного регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: управління, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика.

Бібл.: 12.

Кухта Павло Володимирович – кандидат економічних наук, асистент, кафедра менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

E-mail: kukhta@ua.fm

УДК 330.322:658.152

UDC 330.322:658.152

Кухта П. В. Пути совершенствования государственного регулирования инвестиционной деятельности отечественных предприятий

В статье охарактеризованы основные тенденции развития инвестиционных процессов в Украине и определены перспективные направления совершенствования действующей системы государственного регулирования инвестиционной деятельности отечественных предприятий.

Ключевые слова: управление, инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика.

Библ.: 12.

Кухта Павел Владимирович – кандидат экономических наук, ассистент, кафедра менеджмента инновационной и инвестиционной деятельности, Киевский национальный университет им. Т. Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина)

E-mail: kukhta@ua.fm

Kukhta P. V. The Ways Of Improvement Of The Government Regulation of Domestic Enterprises' Investment Activity

The author has described the main investment trends in Ukraine and identified prospective areas of the present investment activity of domestic enterprises government control system.

Key words: management, investments, investment activities, investment policy.

Bibl.: 12.

Kukhta Pavel V. – Candidate of Sciences (Economics), Assistant, Department of Innovation and Investment Activity Management, Kyiv National University named after T. Shevchenko (vul. Volodymyrska, 60, Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: kukhta@ua.fm

В умовах структурної перебудови економіки України успішність вирішення накопичених проблем у державному регулюванні інвестиційної діяльності підприємств зокрема забезпечується вивченням вітчизняної та зарубіжної практики прийняття рішень у галузі розробки ефективної інвестиційної політики, виборі напрямів і методів інвестування, обґрунтування економічної доцільності реальних і фінансових інвестицій. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств є невід'ємною складовою стабілізації національного виробництва, його інноваційного розвитку. Реалізація ефективної державної інвестиційної політики дає змогу забезпечувати високі темпи економічного розвитку підприємств, максимізацію доходів, зростання конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зовнішніх ринках.

Проблеми формування державної інвестиційної політики в контексті розвитку ринкових відносин висвітлюють у своїх працях Б. Квасюк, В. Гець, Н. Герасимчук, М. Денисенко, Г. Дзись, С. Єрохін, С. Ілляшенко, М. Крупка, І. Лукінов, І. Лютий, А. Пересада, В. Пономаренко, П. Орлов, В. Осецький, В. Федоренко, Д. Черваньов та ін. Серед російських авторів, які зробили суттєвий внесок у дослідження цих питань, слід відмітити В. Кулікова, Я.Урінсона, О. Водяного, А. Ілларіонова. Комплексні дослідження розвитку інвестиційних процесів у контексті глобалізації та загроз національної безпе-

ки проведено Л. Абалкіним, А. Колосовим, Б. Губським, І. Левіним, О. Стороженко та ін. Системний аналіз змісту галузевих і регіональних сторін розробки макроекономічної інвестиційної політики в Україні в сучасних умовах здійснено, зокрема, у працях Н. Демьяненко, П. Саблука, В. Симоненко, В. Ткаченко, М. Чумаченко та ін. Проте, незважаючи на доволі чисельні публікації з цієї тематики, у них недостатньо охарактеризовано та розкрито на комплексній основі зміст причин, що визначають тенденції та динаміку інвестиційного процесу, відсутня чітка стратегія активізації інвестиційної діяльності в умовах ринкової економіки України.

Чинний в Україні механізм управління інвестиційною діяльністю підприємств характеризується недостатньою розвиненістю таких його елементів, як: фінансово-кредитні складові інвестиційного процесу відтворення капіталу, формування централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів та джерел інвестування на підприємствах, методи активізації інвестиційної діяльності, а також комплекс питань, пов'язаних з оцінкою ефективності інвестування.

Метою статті є визначення загальних тенденцій розвитку інвестиційних процесів в Україні та перспективних напрямів удосконалення чинної системи державного регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств.

Беззастережною умовою забезпечення незворотності економічного зростання в Україні та підвищення конкурентоспроможності її виробництва є активізація інноваційно-інвестиційних процесів, створення нових і оновлення наявних основних засобів із залученням новітніх технологій та інновацій.

Реалізація стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку займає особливе місце у становленні сучасної економіки і значною мірою залежить від інвестиційної політики, яку проводить держава, зокрема, щодо регулювання процесів довготермінового виробничого інвестування. Підтримка та активізація інвестиційної діяльності підприємств є основою забезпечення економічного розвитку держави, найважливішим засобом структурних зрушень у національній економіці, від них залежать перспективи ринкових перетворень у країні та її місце у світовому співтоваристві.

Проте в Україні дотепер не створено достатньо ефективної та обґрунтованої системи підтримки інвестиційної діяльності підприємств. Це стало однією з причин низької інвестиційної активності в країні та періодичних її спадів, які часом за низкою параметрів перевищують темпи зниження показників економічного розвитку.

Звернемо увагу на важливі аналітичні факти, які допоможуть визначити перспективні напрямки вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств.

За умов директивного планування в середньому за вибіркою років до 30% ВВП порахованого за витратами складала інвестиції, для розвинених країн світу валові інвестиції близько 25 – 30% ВВП – оптимальна величина для ефективного розвитку¹. Найбільше посилення потенціалу для майбутнього зростання виробництва спостерігається при інвестиціях у заводи та обладнання (8 – 9% від ВВП) [4, с. 296 – 298]. В Україні частка капіталовкладень у ВВП за роки кризи тривалий час складала половину оптимальної величини² (а співставляючи з обсягами виробництва 1990 року, їх реальний вплив зменшується ще вдвічі) [3, с. 12 – 13, 24]. І лише останні роки ситуація в Україні почала виправлятися, адже світовий досвід показує, що без підвищення норми виробничого нагромадження з економічного занепаду вийти неможливо.

Дослідження західних економістів свідчать, що понад 70% приросту ВВП економічно розвинутих країн забезпечується інвестуванням інноваційних процесів, на що спрямовується не менше 15% усіх інвестицій у країні [11, с. 30].

¹ При зіставленні обсягів інвестицій у ВВП різних країн треба пам'ятати, що державні інвестиції США зараховують до споживчих видатків, що занижує частку валових інвестицій у ВВП.

² Багато економістів вважає, що як головний показник ефективності інвестиційних процесів потрібно брати не обсяг інвестицій у ВВП, а обсяг основного капіталу в інвестиціях (але тут потрібна правильна переіндексація вартості основних засобів на підприємствах України). Також потрібно враховувати, що матеріально незначний внесок інвестора у вартісній формі може виглядати як вагома інвестиція, тому для аналізу доцільно використовувати і саму структуру інвестицій – не лише вартісну, але й матеріальну.

Проте саме інноваційна діяльність в Україні за всіма показниками без винятку звузилася катастрофічно. Головні фактори, які стримують інноваційну діяльність, – це відсутність власних коштів, недостатня підтримка інноваційної діяльності державою, високий рівень інфляції, зависокі кредитні ставки банків для підприємств базових галузей економіки України та пріоритетних напрямків розвитку. Отже, зниження інноваційної активності в основному пов'язане з нестачею коштів, необхідних для її здійснення.

Водночас однією з головних причин такого становища є, зокрема, недосконалість чинної податкової системи, внаслідок чого все ще відбувається надмірне вилучення її каналами прибутку та інших ресурсів простого і розширеного відтворення.

Реальність сьогодення в Україні така, що, беручи до уваги інфляційний фактор та невеликі обсяги зростання виробництва, робити зараз акцент лише на власних джерелах у забезпеченні технічного розвитку не варто. Розмір амортизаційного фонду та прибутку, що залишається в розпорядженні багатьох підприємств, не дає змоги здійснити всю необхідну технічну реконструкцію їх виробничої бази. Виробляти продукцію є найневигіднішою справою в умовах, коли підприємство із застарілими основними засобами, особливо фондомісткої галузі, здійснює значно більші відрахування з прибутку порівняно з тими, що мають оновлену виробничу базу.

Таким чином, для багатьох українських підприємств амортизаційні відрахування втратили суттєве значення як джерело власних коштів для фінансування інвестиційних витрат. У свою чергу, зменшення обсягів валового самофінансування позбавляє підприємства можливості залучати позикові кошти, адже за відсутності власних коштів банки не надають кредити (відомо, що за потреби в негайному та масштабному технічному переозброєнні підприємств критичного значення набуває залучення кредитних коштів, проте високі кредитні ставки завжди стримують цей процес).

Економічно здорова інвестиційна система базується на акумуляції заощаджень населення через банки, кредитний та фондовий ринок [7; 8]. Комерційних банків є вже чимало, однак вони поки що не справляють належного позитивного впливу на економічну ситуацію. Держава повинна стимулювати вкладання капіталів у сфери, які мають ключове значення для розвитку національної економіки, це послугує імпульсом до «дифузії нововведень» в інші галузі (найважливішим напрямом на шляху прискорення темпів економічного зростання є активізація інвестування інноваційного розвитку підприємств).

Процес залучення коштів населення до банківських установ зазвичай гальмується великим розривом між ставками за кредитами та депозитами комерційних банків. Зменшення розриву між розмірами їх процентних ставок є додатковим стимулом до збільшення заощаджень населення. Необхідна низька реальна процентна ставка за кредитами – 10 – 12% річних, відстрочення виплат до закінчення освоєння виробничих потужностей, переорієнтація зацікавлень банків із діяльності на

ринку цінних паперів на інвестування реального виробництва. У розвиненій ринковій економіці підвищення відсоткової ставки на 1 % скорочує інвестиції в нове обладнання на 10 – 15% [10, с. 474].

Разом з тим серйозною перешкодою для зростання інвестиційної активності може бути й надмірне обмеження грошової пропозиції. Жорстке обмеження грошової маси та політика досягнення «реальної» відсоткової ставки за банківськими кредитами у відриві від норми прибутку у виробництві слугували наприкінці 90-х років минулого століття причиною не тільки платіжної кризи, але й виснаження позичкового капіталу, перш за все, в інноваційній сфері. Додаткова грошова маса, яка утворюється в результаті банківської експансії та використовується з метою розвитку виробництва – забезпечує реальне збільшення пропозиції товарів та послуг, і не є інфляційною (навпаки, вона виконує дефляційну функцію і в цьому відношенні сприяє зростанню купівельної спроможності грошей). Тому боротьба з інфляцією не має сенсу, коли просто обмежувати грошову масу, не спрямовуючи її у виробництво, не стимулюючи виробничу активність.

Відмітимо також, що за умов, коли наявна доларова маса в країні має значні обсяги, неможливе ефективне грошово-кредитне регулювання виключно монетаристськими методами. Сучасна модель регулювання, яку взято за основу в більшості країн, являє собою кейнсіансько-монетаристський синтез, який поєднує монетаризм (стримує інфляційні процеси), з кейнсіанством, яке забезпечує економічне зростання.

За українських реалій інвестори швидко переорієнтувалися з малоприбуткового промислового бізнесу на високоприбутковий сектор фінансів; інвестиційно привабливими залишаються підприємства з швидкоокупними видами економічної діяльності, такими, як оптова торгівля та посередництво у торгівлі; інтерес інвесторів викликають підприємства, що здійснюють фінансову діяльність, операції з нерухомістю, здавання в оренду та послуги юридичним особам.

Іноді складається враження, що для українських програм економічного розвитку залучення іноземних інвестицій – не засіб для вирішення актуальних проблем української економіки, а самостійна мета, настільки важлива, що для її досягнення варто поступитися національними інтересами. Як показують результати експертних досліджень, нині іноземні інвестиції суттєво не впливають на стан економіки України та відчутно не сприяють розв'язанню завдань, визначених як пріоритетні.

Особливо вражає той факт, що замість надходжень продуктивних інвестицій у сферу матеріального виробництва України, навпаки, величезні обсяги національного капіталу відпливають за межі нашої держави. Не знайшовши ефективного застосування, з інвестиційної сфери України зникають як новостворені капітали, так і частина залученого іноземного капіталу.

Можна відзначити формування таких негативних тенденцій, що якісно характеризують розвиток іноземного інвестування в Україну: «орієнтація» підприємств на виробництво товарів, якими світові ринки практично

насичені, та на сферу послуг; обмеженість західних партнерів щодо великих за обсягом інвестицій; активність малих іноземних фірм, орієнтованих на швидке обертання невеликого капіталу або на вигоду від разових, нерідко суто посередницьких, операцій (іноземні інвестори вибирали найбільш прибуткові, швидко окупні сфери діяльності); нерівномірність розподілу інвестицій за галузями і регіонами України, їх зосередження у промислових центрах України; слабе використання механізмів фондового ринку для інвестування; завищення реальної вартості вкладу іноземного партнера у статутному фонді підприємства (як показують перевірки контролюючих органів, іноді до 30 разів); вивезення та приховування на рахунках зарубіжних банків валютної виручки.

Стратегічне завдання забезпечення подальшого розвитку вітчизняної економіки полягає не лише в тому, щоб сприяти залученню вітчизняних та зарубіжних інвестицій, але й у тому, щоб припинити відплив капіталів з України, створювати умови для їх продуктивного функціонування в економіці держави, заохочувати вкладення в інноваційну діяльність, у технічне переозброєння й модернізацію виробництва. Також необхідно враховувати, що формування сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів за низкою параметрів здатне негативно вплинути на інвестиційний клімат країни для вітчизняних інвесторів.

Перехід української економіки до ринкових умов функціонування супроводжувався дедалі зростаючим науково-технічним і технологічним відставанням від індустріально розвинутих країн. Водночас розробка багатьох власних високих технологій малорентабельна, неперспективна, оскільки більшість винаходів та їх технологічне втілення вже розроблено на Заході. Відмітимо, що тут ми наштовхуємося на перепони з боку розвинутих країн, які й досі не зацікавлені імпортувати нам дійсно прогресивні технології. Зрозуміло, що за таких умов важливого значення набуває негайне відновлення власного наукового потенціалу, на основі якого можна буде не лише допрацьовувати та поновлювати імпортні (застарілі) технології, але й розроблювати власні. Необхідна підтримка підприємств, що впроваджують та адаптують іноземні базисні технології у вигляді надання податкових та кредитних пільг.

ВИСНОВКИ

Отже, неоднозначні економічні результати в Україні свідчать, що система регуляторів, які знаходяться в розпорядженні держави, застосовуються непослідовно, недостатньо заохочує швидкий і поступальний розвиток виробничої сфери, технічне вдосконалення підприємств, а необхідність підтримки та активізації інноваційно-інвестиційної діяльності не усвідомлена як найважливіше завдання розвитку національної економіки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Базилевич В. Д.** Макроекономіка : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – [2-ге вид, доп.]. – К. : Атіка, 2009. – 368 с.

2. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К. : Знання, 2008. – 263 с.

3. Борщ Л. М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2002. – 318 с.

4. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. – К. : Наукова думка, 1998. – 391 с.

5. Економічна теорія: політекономія: підруч. / [за ред. В. Д. Базилевича]. – [7-ме вид., випр. і перероб.]. – К. : Знання-Прес, 2008. – 719 с.

6. Історія економічних учень: підруч. : у 2 ч. / [В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, Т. В. Гайдай та ін.]; за ред. В. Д. Базилевича. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 582 с.

7. Лютий І. О. Грошово-кредитна політика як фактор макроекономічної стабілізації / І. О. Лютий // Вісник Київ-

ського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2001. – № 46. – С. 21 – 23.

8. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Т. В. Майорова. – К. : ЦУЛ, 2004. – 376 с.

9. Міждисциплінарний словник з менеджменту: навч. посіб. / [Д. М. Черваньов, О. І. Жилінська, М. В. Петровський та ін.]; за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської. – К. : Нічлава, 2011. – 624 с.

10. Основи економічної теорії: підруч. / [за ред. проф. С. В. Мочерного]. – Тернопіль : АТ «Тарнекс», 1993. – 686 с.

11. Черваньов Д. М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств : навч. посіб. / Д. М. Черваньов. – К. : Знання-Прес, 2003. – 622 с.

12. Черваньов Д. М. Система інноваційного менеджменту: теорія і практика : підруч. / Д. М. Черваньов. – К. : ВПЦХ «Київський університет», 2012. – 1391 с.

УДК 332.8

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ І МУНІЦИПАЛЬНИМ СОЦІАЛЬНИМ КОМПЛЕКСОМ

ПАКУЛІНА А. А.

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Інвестиції як інструмент розвитку та управління регіональним і муніципальним соціальним комплексом

У статті виявлено проблеми соціального комплексу, на рішення яких має бути спрямована інвестиційна політика регіону. Визначено цільові установки інвестиційної політики та основні чинники, що сприяють концентрації та раціональному розподілу обмежених інвестиційних ресурсів соціального комплексу регіону. Сформульовано організаційно-методичні принципи, реалізація яких сприятиме тому, щоб муніципальні цінні папери стали істотним каналом залучення грошових коштів для фінансування соціальних об'єктів.

Ключові слова: інвестиції, соціальний комплекс, регіон, муніципалітет, ресурси, управління.

Бібл.: 5.

Пакуліна Алевтина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Українська державна академія залізничного транспорту (пл. Феєрбаха, 7, Харків, 61050, Україна)

E-mail: sizapet@mail.ru

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Инвестиции как инструмент развития и управления региональным и муниципальным социальным комплексом

В статье выявлены проблемы социального комплекса, на решение которых должна быть направлена инвестиционная политика региона. Определены целевые установки инвестиционной политики и основные факторы, способствующие концентрации и рациональному распределению ограниченных инвестиционных ресурсов социального комплекса региона. Сформулированы организационно-методические принципы, реализация которых будет способствовать тому, чтобы муниципальные ценные бумаги стали существенным каналом привлечения денежных средств для финансирования социальных объектов.

Ключевые слова: инвестиции, социальный комплекс, регион, муниципалитет, ресурсы, управление.

Библ.: 5.

Пакуліна Алевтина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри учета и аудита, Украинская государственная академия железнодорожного транспорта (пл. Феєрбаха, 7, Харьков, 61050, Украина)

E-mail: sizapet@mail.ru

UDC 332.8

Pakulina A. A. Investments as the Instrument of Development and Management of Regional and Municipal Social Complex

The article deals with the problems of social complex, to solve which the investment policy of the region should be directed. The aims and main factors of investment policy have been determined, that assist in concentration and rational distribution of the limited investment resources of the social complex of the region. The organizational-methodological principles have been formulated, the realization of which assists in municipal securities to become an essential channel to attract the money to finance the social objects.

Key words: investments, social complex, region, municipality, resources, management.

Bibl.: 5.

Pakulina Alevtina A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit, Ukrainian State Academy of Railway Transport (pl. Feyerbakha, 7, Kharkiv, 61050, Ukraine)

E-mail: sizapet@mail.ru

Інвестиції в соціальний комплекс як інструмент управління і розвитку є найважливішим методом для підтвердження соціальної значущості того або іншого об'єкта соціальної сфери і повинні стати не лише частиною програм, що забезпечують розвиток видів

економічної діяльності, але і одним із основних інструментів в управлінні соціальним комплексом регіону і муніципалітету.

Національні інвестиції, як інструмент управління, поступово стають за фактичним станом справ в соціаль-